



Zəkulla Bayramlı  
f.f.d. dosent

## ເປົ້າຈາກເປົ້າເຕີກະອຸນດັບສິ່ງ

...Onu, Kazaha, Silan, haçları, vergi  
yatı, kırı, oğlunu, ayağından  
Yaqut el-Hamavi, Hinduşanı,  
Hamdüllah Qazvini kimi  
tarixçilərinin eserlerində  
bu şəhərin Əmir Teymur  
Miran şah tərəfindən dağlı-  
lığındır. XIX.əsrdən soyları va-  
sın avallarında Lalayants,  
vetisyan kimi başla ermə-  
xırçılıqların istadıkları yöndə  
qatar apardığı, 1912-ci ilə qı-  
şılı dölu kupo ile xızırız  
ildi, bu gün 100 hektardan artı-  
qlı, ehən edən bu şəhərdə birlə-  
şmiş əsilən salamalı ev, yaxud  
əsaslı gülşəhər, əməkçilik mənzili  
etibarlıdır.

Kitab müəllifinin Naxçıvandı körü və darvarız haqqında verdiləy bilər dərəcə məraqlıdır. "Zaman-ənən Azərbaycan xalqına qarşı edilmiş əziz, ədəl, əməkçi hərəkatının yurtdışın var insanları yanaşı çəkən maddi mədəniyyət nümunalarından" biri olan Xudafərin köpürləndən indi sənki göz yaşlarını saxlaya bilmir. "Köprü, sandan keçmək olmur", - de vir.

*Daşlarında dərd göynəyən,  
Yollarında ot göynəyən,  
Sahilində yurd göynəyən,  
Kərnü sandan keçənən*

*Sütun çökər, tağı bilməz,  
Sol ağrıyar, sağı bilməz.  
Dost tanımaz, vədçi bilməz.  
"Korpu, səndən keçmək olmur"*

danişılır. Yeri gelmışken, Ordubadda darvaza taşlarının her birine sağ-sol olmağı kişi qadın üçün nezarda tutulan taqqulbabların vurulmasına mən ilk dəfə Nizamının yaşlılarından öyrəndim. Böyük bir tarixi galenayı eks etdiyəm, "Şəhərin minillərlərini ölçülen" bu adət-ənənə öymənin hansı zəngin etno-grafik məlumat yükü daşıdığını deyir, "şəhərin aqarını" azınlı həddədən yox, əsaslı həddədən başqa.

*Ordubadin özünəxas  
adət-ananalarından.*

milli yemek ve şirniyata, <sup>şırnakta</sup> en  
de katıbdı geni söhbat açılış  
uradı "ele bir ev, ele bir aile tapa  
ilmelizsen ki, gül ve limon yesitildir  
mısın". Özünamaxmasa vezir sizin  
iyittalarınlara alana, sucuq, miyan  
kimi meyali şirniyatları, <sup>şırnakta</sup>  
dudabdan başqa, Azarcaybanın  
erinde yerinde hasırnamadığını da öye  
nir. Fikrimizce, kasıkin qurqıca  
dañ da gañ tırlıçın eñviliyaların qobrın  
salınması, yaxud masicidde saman  
öslirib ehsan verilmesi (adati e  
məsələ, bəyimən) <sup>şırnakta</sup> və  
məlidir. Bunlar kömük etməsə, u  
dañ başına <sup>şırnakta</sup> <sup>şırnakta</sup>

tanbul" adlandıran Oğuz kandının tarix'i ve bu günün haqqda yazdıqları da maran doğurur. XIII asırda başlayaraq buraya köçürülen ermenilerin "öz gizelliyyi", var-dövleti, gözöl tabiieti ile özleşdiklerini istedikleri bu tarixi türk "yurdu" müjelilin araşdırmaiarında oduğum kimi, gözlerim qarşısında canlanır. Bu, manım özüm üçün da, en sonuna öna gora düşükkacılık id kıl "mupele" ermeni yazarı Z.Balayan "kitabunda, va, tanomus, yuzcü" **Erzurum Oğuzlusu** "Das yuxudan bedan kandın tarixini tamamile mövqedan tasvir etmiş, buranı' armeni arazisini kimi dünyaya tanıtmış, intermedialidir".

#### **Asağı Əvlis və Yuxarı Əvlis**

adlı iki kənddən ibarət olan Əylisda-  
zərənəvə, Əşyur yən, Əzəmərənənə kimi tarixi yər adları bu gün de qon-  
nubəşəxşənmişdədir. Təsərrüfatlı  
XIX yüzilin sonlarında Yuxarı Əylis-  
dənindən hər qədər təsərrüfatlı rəcəb həkkiməti,  
onurindən poçt açıqası kimi buraxılı-  
mışdır.

Görəsan, ermənilər niya Naxçıvan-  
la en çox Əylisi tarixi erməni erazisi  
ini hadim. **ئەلەنلەر ئەلەنلەر،** **ئەلەنلەر**  
hətta Ə.Öylisinin adı çəkilən roman-  
na da istinad edərək dəridən-qab-  
dan çıxırlar? Yəqin ki, bu sualın cav-  
bını da müellifin öz sözlərində axt-  
malyub;

"Öylis, rayonun digər kəndlərindən fərqli olaraq, dəha çox tarixi abidələr özündə qoruyub saxlayan şəhər və yaşayış məskəni olubdur. Kəndin bəylerinə hələ de qalan kanalizasiya sistemi, küçüklərin daş döşəməsi, qapılarının izləri, uca divarlar orta lar mədənliyyətinin bariz nümunələrdir".

Kenddəki beş böyük məsciddən  
ri, bünövrəsinin VII-VIII əsrlərdə  
yulduğu güman edilən XVII vü-

cidi, Əylis çeşmələri, Əylis körpüleri  
və s. tarixi yer adları da kəndin ən qədəm  
dövrlərdən məhz türklərin yaşayış  
məskəni olmasından soraq verir.

*Bu günün hadisalarında*

*söhbət açarkən yeri gəldikcə, tarixi hadisələrə, XIX yüzil Rusiya-İran*

*Illyris*

müellif maraqlı analogiyalar ap-  
hətta bir çox canlı şahid ifadə-  
də vermişlər bəzi məsələlərə a-  
lıq getirir. Təsvir etdiyi tarix ha-  
ller, yuxarı canlı şahidlərin dən-

İşte, yaxşı canlı şanlıları unutuları hamahang olunur şeir var  
tutan kılınca salınması da an-

kil etmişler. 1929-cu ilde Zaqafqaziyə  
İcraiyyə Komitəsi tərəfindən Sədər  
vən Əmrlik, Havaş, Camışbasan, Bax-  
çıçıq, Yelpin, Ozoqlu, Palantökən, E-  
Əsnə, Adışa, Kalafaağlı, Hortun, Dür-  
bekli, Almayoqqush, Sultanbulu, Şa-  
momo, Üzənlük, Qırğız, Araçzöyən, Gə-  
li, Daşxıman, İtlən, İtutoran, Kərkə-  
ta-

*rə*". Məhz belə mərd oğulların, yurd-  
sevar kişilərinin sùcaeti sayısında  
Sədərək kəndi 1990-ci ilin yanvarından  
1993-cü ilin sonuna qədər erməni-  
lərin 14 böyük hùcumunun qarşısını  
almış, sonanac döyüşmiş, mənfur  
əşyamənə bir qarış da törpaq verma-  
mışdır.

nağac, Təkçə həmin döyüşlərdə 100-dən çox, artıq adanı şəni də olmuş, 500-dək insan yaralanmışdı.

"Büyüğümüz Naxçıvan'ın Ülüğünüm  
keçmiş, bu gün ve gelecekyi haqqını  
di nikbin notları danışınca eserda sı-  
ravi insanlar yanaşı, tanınmış şəx-  
siyyətlər: dövlət adamları, alim, şair və  
yazıcıların maraqlı xatirələri, gelecek  
nəsən ibrat dərsi olan fikir və mülahim-  
zalarine deyr verilmişdir. Tarixçi  
alim, AMEA-nın həqiqi üzvü İ.Hacı-  
ev, AR Mədəniyyətin nazirinin müavini  
V.Ş.İsmayıloğlu, Mədəniyyətin müxbir  
üzvü O.Şülyev, AYB Naxçıvan Bö-  
lgəsinin sahri, səfir, rəsulzadə, MƏT-  
tin müxbir üzvü Məmmət sərgunəs

alım. O, Safaşehir, yaşlı, şırınlı, kırk-  
herremoğlu, sair Kadem ve b. xatira-  
düşüncülerini olucular maraq doğurur.  
Bütün bunları birleşdirenen tek bir qayse  
var: doğulub boyaya-başa çatıldıları  
Naxçıvan'ın etnik yapıya nüfusuna, tarihi  
gzemzili-görmeli yerlerine, har qayası-  
na, daşına üreklənən 'bağlınlı', ödmgə  
yurda kam baxan, gecə-gündüz tarixi  
turk torpaqlarını zəbt edib özllerine  
saxta vələn qurmaq isteyən erməni iş-  
gəlçilərinə dərin nifrat duyusunu ve s.  
Fikrimizcə, bax, elə tək buna görə, Ni-  
zam, Muradogluının "Qədim türk yur-  
du Naxçıvan" kitabını oxumaga dayar.  
Bu yerdə dostumuz Yaşar Qasimbay-  
linin bir sözünü xatırlatmağı da özüme  
borc biliram.

1000 - 1100 1200

ermanın atıldığı top mermileri nöticasında öz evlerinde halak olan azı yaşı. Malik ve Elvin qardaşlarının acı faciası gözlerimizden öündürmemiştir. Ataları Tofiq Nəsirzadənin Sedərək pələri uğurda gedən döyüldə ilk şəhidlərdən olan İdris Məmmədovun cəsədi gülə yaşı - altından çıxarılmışdır. Ağ çalarşan iki körpə oğlunun ölüm xəberini eşitdiyini hayacansız oxşurmaq olmur. Yaxşısı budur, mülliətli özüne söz verək:

"Açı xəbər dövüscü atı T.Nas